

δ' οἱ παῖδες φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα ἀπὸ ἡλικίας 7-15 ἐτῶν. Ἐπὶ 6 κατοίκων ἀναλογεῖ 1 μαθητῆς, ἡ ἀναλογία δὲ αὕτη οὐδαμοῦ ἐν Ἑυρώπῃ ἀναφέρεται. Οἱ δημοδιδάσκαλοι ἐν Δανίᾳ λαμβάνουσι τὸν ἀνώτατον μισθὸν τῶν ἐν Ἑυρώπῃ δημοδιδασκάλων. Οὐδεὶς ἐπὶ τέλους ἀγράμματος ὑπάρχει ἐν Δανίᾳ.¹ Ἡ χώρα αὕτη ὑπερτερεῖ ὡς πρὸς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ αὐτὰ τὰ μᾶλλον πεπολιτισμένα κράτη τῆς Γερμανίας ὑπὲρ δὲ παραδοξότατον, ἡ Δανία ὑπερτερεῖ ὡς πρὸς αὐτὴν τὰς μεγάλας ἐκεῖνας χώρας, τὰς τοσοῦτον ὑπερηφάνους ἐπὶ τῷ πολιτισμῷ αὐτῶν, τὴν Γαλλίαν δηλ. καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις καθυστερεῖ εἰσέτι μεγάλως.

ÉMILE DE LAVELEYE.

ΤΑ ΑΥΓΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Φιλόσοφος τις τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, πρὸς ἐπίλυσιν ἴσως τοῦ κατὰ τὸν μεσαίωνα θεολόγου καὶ φιλοσόφου συνταράξαντος ζητήματος περὶ τῆς προτεραιότητος τῆς ὀρνίθου ἢ τοῦ ὠοῦ, ἐδογματίσεν ὅτι Πᾶρ τὸ ζῶν ἐξ ὠοῦ τίκτεται. Πολλῶ ὅμως πρὸ τούτου τὸ ὠὸν σπουδαῖον διεδραμάτισε μέρος ἐν τῇ κοσμογονίᾳ διαφόρων ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων θρησκευμάτων. Ἡ Βαβανῆ, ἡ μήτηρ τῆς ἀγίας τριάδος τοῦ Ἰνδικοῦ πανθέου, μυθολογεῖται ὅτι ἐγέννησε τρία ὠὰ, ἐξ ὧν ἐξῆλθον ὁ Βραμῆς, ὁ Βισνοῦς καὶ ὁ Σίβας· εἰς πλείστας δὲ θρησκευτικὰς παραστάσεις τῶν Ἰνδῶν ἀπεικονίζεται ὅτε μὲν ὁ Βραμῆς πρὸ ὠοῦ ἐν ᾧ φαίνεται ὁ ἄνθρωπος ἔμβρυον ἔτι, ὅτε δὲ ἀπλῶς μόνον τὸ ὠὸν τῆς κοσμογονίας. Ἡ Συρία Ἀφροδίτη, κατὰ τὰς φοινικικὰς παραδόσεις, ἐγέννηθη ἐξ ὠοῦ πεσόντος οὐρανόθεν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου καὶ ἐκκολαφθέντος ὑπὸ περιστερῶν· διότι αἱ περιστεραι ἐν τῇ φοινικικῇ καὶ τῇ ἀσσυριακῇ θρησκείᾳ εἶχον προσλάβει ἱερὸν καὶ θεῖον χαρακτήρα, διατηρηθέντα καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ συμβολικῇ. Γνωστοτάτη δὲ ἐστὶν καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν ἐξ ὠοῦ γέννησις τῆς Ἑλένης καὶ τῶν Διοσκουύρων. Τὴν συμβολικὴν ἔννοιαν τῶν τοιούτων μύθων ἀναπτύσσων, ὁ διάσκιμος Γερμανὸς μυθολόγος

1. «Αἱ στατιστικαὶ πληροφορίες, ἀναγινώσκουσαι ἐν τοῖς Πρακτ. τοῦ Ἑλλ. διδακτικ. συλλόγου τοῦ 1876, αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ 1870, ἐκ τῶν 1,437,026 κατοίκων τῆς Ἑλλάδος λογιζοῦσιν ἐγγραμμάτους μόνον 251,483, ὧν 207, 129 ἄρρηνες καὶ 44,354 θήλειαι. Ἐὰν δὲ ἐξαιρηθῶσι τὰ βρέφη καὶ τὰ μέχρι 5 ἐτῶν ἡλικίας τέκνα, τὰ ὅποια ὡς ἐπὶ τὸ πρὸ δὲν εἰσῆλθον ἔτι εἰς τὸ σχολεῖον, ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἀγράμμάτων, μένουσι τοιοῦτοι δυστυχῶς 978,536, καὶ οὕτως ἔχομεν ἐπὶ 100 ἄρρηνων ἐγγραμμάτων 32,96, ἐπὶ δὲ 100 θηλέων, 7,37· ὥστε τὰ 3/4 περίπου τῶν ἄρρηνων τὸ βασίλειον εἰσὶν ἀγράμματοι, 92 δὲ περίπου τοῖς 100 μεταξὺ τῶν θηλέων, ὑπαρχόντων μάλιστα 55 δήμεων, ἐν οἷς οὐδεμία γυνὴ γινώσκει γράμματα!»

Σ. Μ.

Κρούζερ ἐπάγει τὰ ἐπόμενα: «Τὰ δύο ἡμισφαίρια τοῦ κόσμου [οὐρανὸς καὶ γῆ] ἀπεικονίζοντο διὰ δύο ἡμισφαιρίων, ὅτε μὲν κεχωρισμένων καὶ »καταστέρων, ὅτε δὲ συνηνωμένων πρὸς παρα»τῆρησιν τῆς ἐπιτολῆς καὶ τῆς δύσεως τῶν ἀ»στέρων. Ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν δύο ἡμισφαιρίων »ἐνώσεως προέκυψε τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο ὠδόν, »ὑπὲρ ἐκρέμων ἐν τοῖς ναοῖς καὶ περὶ οὗ ἐμυθο»λόγουν ὅτι ἐτέχθη ὑπὸ τῆς Δῆδας, ἀλλὰ περὶ οὗ »ἑτέρα ἀξία σημειώσεως παράδοσις ἀνέφερεν ὅτι »ἔπεσεν ἐκ τῆς Σελήνης, ἧς ἡ Ἑλένη ἦν προσω»ποποίησις.»

Τινὲς τῶν περὶ τὴν συγκριτικὴν μυθολογίαν ἀσχολουμένων ἠθέλησαν ν' ἀναγάγῃσι τὴν καταγωγὴν τῶν Ἀυγῶν τοῦ Πάσχα εἰς τοὺς τοιοῦτους μύθους, καὶ νὰ ἐξηγήσωσι τὴν συνήθειαν ταύτην ἐκ τῆς συμβολικῆς σημασίας τοῦ ὠοῦ ἐν τοῖς ἀρχαίοις θρησκευμασιν. Ἡ δὲ γνώμη αὕτη δὲν φαίνεται ὅλος ἀβάσιμος καὶ παρακεκινδυνευμένη εἰς τοὺς γινώσκοντας ὅτι καὶ παρὰ λαοῖς μὴ χριστιανικοῖς, ὡς παρὰ τοῖς Ἰαπωνοῖς, ἐπικρατεῖ ἔτι καὶ νῦν τὸ ἔθιμον τοῦ διανέμειν κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ὠὰ κεχρωματισμένα. Τοῦτο δὲ, κατὰ τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν γνώμην ταύτην δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀπλῆ μόνον σύμπτωσης, διότι παρὰ τισὶ χριστιανικοῖς ἔθνεσι τὸ ἔτος μέχρι τινὸς ἤρχετο ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὅτε διενέμοντο καὶ τὰ κεχρωματισμένα ὠὰ.

Ὅπως δὴ ποτε ὅμως παραλείποντες τὰς εἰκασίας ταύτας, καὶ ἐπὶ ἀσφαλεστέρου ἐδάφους ἀναζητοῦντες τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐθίμου, εὐρίσκομεν ὅτι κυριωτάτη, ἂν οὐχὶ ἡ μόνη ἀφορμὴ αὐτοῦ ἦν ἡ κατὰ τὴν προηγουμένην τοῦ Πάσχα πολυήμερον νηστείαν ἀποχὴ ὠδῶν. Ἐνεκα τούτου κατὰ τὸ τέλος τῆς τεσσαρακοστῆς συνηθροίζετο μέγα πᾶσον, ὅπερ κατὰ τὸ Σάββατον τῆς ἐβδομάδος τῶν παθῶν ἠυλόγουν οἱ ἱερεῖς ἀπ' ἐκκλησίας ἐν Ῥωσσίᾳ μάλιστα ἡ εὐλογία τῶν ὠδῶν διετηρεῖτο μέχρι χριστέσχάτων, καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ ἀγιασματηρίῳ, οὗ ποιοῦνται χρῆσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἱερεῖς, ὑπάρχουσιν εὐχαὶ Εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἐδέσματα κρεῶν τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα καὶ Εἰς τὸ εὐλογῆσαι τυρόν καὶ ὠὰ, εἰς ἀχρησίαν ὅμως περιελθούσαι. Τὰ οὕτως εὐλογούμενα ὠὰ διενέμοντο ὡς δῶρα τὴν ἐπιούσαν, χρωματιζόμενα εἴτε πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ὡς γνωστὸν τῇ κελύσει τοῦ Θεοῦ ἔβαφον τὰ κατώφλια τῶν θυρῶν αὐτῶν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ θυομένου ἀμνοῦ, εἴτε ὅπως εὐπροσδεκτότερα γένωνται· διότι συνήθη χρώματα ἦσαν οὐ μόνον τὸ ἐρυθρὸν ἀλλὰ καὶ τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ κίτρινον καὶ τὸ ἰώδες.

Ὡς δῶρα διενέμοντο ὠὰ καὶ κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Πάσχα τεσσαρακοστήν. Καὶ παρ' ἡμῖν μὲν δίδονται εἰς τοὺς παῖδας περιερχομένους τὴν παρχμονὴν τῆς ἑορτῆς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ ἄδοντας δημῶδες

ἄσμα, ἀφηγούμενον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τελεσθὲν θαῦμα καὶ περιγράφον τί εἶδε ὁ Λάζαρος εἰς τὸν κάτω κόσμον· πού ἐπῆρε·—ἐκ τῆς συνηθείας ταύτης ἐπήγαγε καὶ ἡ παροιμία: Ποτέ του αὐτοῦ δὲν ἔδωσε, οὔτε τ' ἄριστο Λαζάρου, ἐπὶ τῶν ὑπερβαλλόντων φειδωλουμένων ἀναφερομένη·—ἐν δὲ τῇ Δύσει παραπλήσιόν τι ἐπεκράτει ἔθιμον κατὰ τὸ μέσον τῆς τεσσαρακοστῆς· κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων, κρατῶντες κάνιστρον καὶ φέροντες σημαίας καὶ κώδωνας περιήρχοντο ἀνά τὰς οἰκίας ἄδοντες, ἀφ' οὗ πρότερον ἰστάμενοι πρὸ τῆς ἐκκλησίας ἔψαλλον ὕμνους· ἐλάμβανον δὲ πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν εὐλαβῶν αὐτῶν ἄσμάτων ὠά. Τὴν συνήθειαν ταύτην περιγράφει χειρόγραφόν τι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Δουκαγκίου ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ Γλωσσάρῳ τῆς παρηκμακίας λατινικῆς· προσθέτει δὲ τὸ χειρόγραφον ὅτι ταῦτα ἔπαλαι ἐτελοῦντο. Αἱ τοιαῦται συνήθειαι δὲ εἶναι βεβαίως ἄσχετοι πρὸς τὴν διανομὴν τῶν ὠῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀλλ' ὑποδεικνύουσι πόθεν προήλθε καὶ πῶς ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν τὸ ἔθιμον τοῦτο.

Ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' ἔτι, συνεθίζετο μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα νὰ προσφέρῃ ὁ μονάρχης ὡς δῶρον εἰς τοὺς αὐλικούς αὐτοῦ ὠά ἐπίχρσα, ἐπιτήδες πρὸς τοῦτο παρεσκευασμένα. Νῦν δὲ καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλοῦ τῆς Εὐρώπης δωροῦνται κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα πρὸς ἀλλήλους ὠά τεχνητὰ διαφόρου μεγέθους καὶ ποικίλων χρωμάτων, περικλείοντα πολύτιμα ἀντικείμενα. Ἀλλὰ τὴν συνήθειαν ταύτην δὲν ἐνεκοπώθημεν ἔτι ἐν Ἑλλάδι, ὑπεραρχούμενοι ἴσως εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μεταφυτευθεῖσαν ἐτέραν ἐπίσης πολυδάπανον τῶν ἐπινομιδῶν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους.

N. Γ. II.

ΩΜΟΠΛΑΤΟΣΚΟΠΙΑ

Ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πάσχα διετηρήθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡ θυσία τοῦ ἀμνοῦ, θεωρουμένη ἀπαραιτήτην τῆς ἑορτῆς συμπλήρωμα. Ἀντικατέστησαν δὲ τὰς συνοδουούσας τὴν θυσίαν ταύτην ἱεροτελεστίας, ἀεὶ ὁ νόμος τῶν Ἑβραίων ὀρίζει, παρὰ μὲν τοῖς καθολικοῖς χριστιανοῖς κατὰ τὸν μεσαίωνα εὐλογία τοῦ ἀμνοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης, παρ' ἡμῖν δὲ ἀπλῆ εὐχὴ, δι' ἧς ὁ ἱερεὺς ἐπεκαλεῖτο τὴν ἁγίασιν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἡγίασε τὸν ἀμνὸν ὃν προσήγαγεν αὐτῷ ὁ πιστὸς Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἀμνὸν, ὃν περ' Ἀβελ προσήνεγκεν αὐτῷ εἰς ὀλοκάρπωσιν. Ἐνεκὰ τούτου ὁ ἀμνὸς τοῦ Πάσχα νομίζεται ὅτι κέκτηται ἐξαιρετικὰς τινὰς ιδιότητας,

καὶ ὅτι ἡ ὠμοπλάτη αὐτοῦ προαγγέλλει ἀσφαλῶς τὸ μέλλον εἰς τοὺς ἐννοοῦντας τὰ ἐπὶ ταύτης μυστηριώδη σημεῖα. Τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀποδίδει ὁ λαὸς καὶ εἰς τὸν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου θυόμενον ἀμνὸν, οὗ ἡ ὠμοπλάτη περιέχει ἐπίσης ἀλαθήτους προφητείας. Ἐν γένει δὲ παντὸς ἀρνίου ἡ ὠμοπλάτη, ὅταν ὀλοκλήρον παρατεθῇ ὀπτὸν ἐν συμποσίῳ, θεωρεῖται ὡς χρηστήριον, οὐχὶ μὲν τοσοῦτω βέβαιον καὶ σαφὲς ὡς αἱ ὠμοπλάται τῶν ἀμνῶν τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, πάντοτε ὅμως μετὰ περιεργείας καὶ πίστεως ἐξεταζόμενον.

Ἡ ὠμοπλάτη, κατὰ τὸ ἀρματολικὸν ἔθιμον, ἀνῆκε δικαιοματικῶς εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις διὰ ταύτης προσεπάθει νὰ προΐδῃ τὴν τύχην τῶν ὑπ' αὐτὸν πολεμιστῶν. Ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς συμποσίοις ἀνήκει εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ὅστις πρώτιστον μέλημα αὐτοῦ θεωρεῖ νὰ ἐξετάσῃ αὐτὴν ἐπισταμένως, ὅπως ἐξαγάγῃ προγνωστικὰ τοῦ μέλλοντος ἰδίως μὲν τῆς οἰκογενείας του, γενικῶς δὲ ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους.

Ἡ βαθείως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ἐρριζωμένη πεποιθήσις εἰς τὴν τοιαύτην μαντείαν, οὐχὶ σμικρὰν ἐπήρειαν ἔσχεν ἐνίοτε καὶ ἐπὶ ἱστορικῶν τινῶν γεγονότων ἔτι. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι πρὸ πάσης σπουδαίας αὐτῶν πράξεως ἐξήταζον τῶν ἱεραίων τὰ σπλάγχνα, καὶ τὴν πορείαν αὐτῶν διερρῦμιζον κατὰ τὰς ἀποφάνσεις τῶν ἱεροσκοπῶν, ὁμοίως καὶ οἱ Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ πρὸ τῶν συμπλοκῶν αὐτῶν μὲ τουρκικά ἀποσπάσματα τὴν ὠμοπλάτην συνεβουλεύοντο, καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀρρομένη μαντεία συνηθέστατα ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ὀπλωντων. «Πολλάκις ὠφέλησεν ἡ πρόληψις αὕτη χωρὶς ἐλπίδα, πολλάκις ἔβλαψε χωρὶς λόγον, λέγει ὁ Ἰωάννης Φιλήμων ἐν τῷ περὶ Φιλικῆς Ἐταιρίας συγγράμματί του. Στρατὸς ὀλίγος καὶ διακινδυνεύων ἐμψυχώθη αἰφνιδίως διὰ τῆς αἰσίας ἐξηγήσεως τῶν σημείωντης καὶ ἐκέρδησε νίκην ἀβεβαίαν» καὶ ἐξ ἐναντίας στρατὸς πολυάριθμος καὶ ἔχων ὑγιᾶς τὸ ἠθικόν του, ἐδειλίασε διὰ τὴν ἀποφράδα πρόγνωσίν των καὶ ἐνικήθη, στερηθεὶς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν τόλμην του. Ὑπήρξαμεν ἐκ περιστάσεως αὐτόπται ὄλων τούτων. Ἐντεῦθεν ἡ καλὴ ἢ κακὴ ἔκβασις μιᾶς μάχης ἐκρέματο ἀπὸ τὴν καλὴν ἢ κακὴν μάντευσιν τῆς πλάτης, καὶ μάλιστα ἀνῆθελε τύχη γέρον ὁ τοιοῦτος μάντις. Αἱ συμπώσεις, ἡνωμένοι μὲ τὰς κινδυνώδεις προλήψεις τῆς ἀμαθείας, ἐμελλον νὰ δώσωσι καὶ εἰς τὰ κόκκαλα τοῦ ζῴου ἐπήρειαν θεῖαν. Ἐνθυμούμεθα ὁποῖαν ἄφησε τῷ 1826 ἱστορικῆν ἐποχὴν εἰς τὸ Ναύπλιον μία φερομένη ἀπὸ τὸν Πανούτσον Νοταρᾶν πλάτη. Αἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀποδοκιμασίαι τῆς θρησκείας μας δὲν ἴσχυσαν οὐδ' εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ ἐρευνητοῦ τῶν ἱερῶν γραφῶν γέροντος. Τὸ φύσει μᾶλλον ἄκακον ζῶον τῆς γῆς καθίσταται παραδόξως, καὶ ἄπνουν μᾶ-